30.4.2024

Eduskunnan lakivaliokunta

Viite: Eduskunnan lakivaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö asiassa KAA 3/2023 vp , kuuleminen 3.5.2024

**Sisä-Suomen poliisilaitoksen lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle asiassa: KAA 3/2023 vp Valvottu käyttötila huumeita käyttäville**

## 1 Asia

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt 19.4.2024 viitetiedossa mainitussa asiassa Sisä-Suomen poliisilaitoksen kirjallista asiantuntijalausuntoa sekä asiantuntijaa kuultavaksi perjantaina 3.5.2024 klo 09.15. Lausunto on pyydetty toimittamaan viimeistään kokousta edeltävänä päivänä klo 12.00 mennessä.

Kansalaisaloitteen ehdotuksena on käynnistää lainvalmistelu mahdollistamaan huumausaineiden käyttötilakokeilu.

## 2 Yleistä

Poliisin kanta minkään huumausaineiden käytön rangaistavuuden poistamiseksi on ehdottoman kielteinen. Huumausaineiden käytön tai hallussapidon dekriminalisointia ei poliisin käytännön työn tai tilastojen valossa ole nähtävissä rationaaliseksi perusteeksi missään tilanteessa sille, että se vähentäisi huumeiden käyttöä, saatavuutta tai huumausainerikollisuuteen liittyviä muita lieveilmiöitä saati huumekuolemia. Huumausaineiden vapaampi käyttö luo aina lisää kysyntää, jolloin käyttäjäkunta - ikään katsomatta - laajenee, ongelmakäyttö, lieveilmiöt ja oheisrikollisuus lisääntyvät. Se luo myös uusia tilaisuuksia ja markkinoita järjestäytyneelle kotimaiselle ja ulkomaiselle rikollisuudelle, joiden organisoimaa ja ylläpitämää huumausainerikollisuus suuremmassa kuvassa viime kädessä on. Kaikkineen huumausaineiden käyttö luo yhteiskunnassamme epävarmuutta ja turvattomuutta kansalaisille ja sitä tulee siten poliisin näkemyksen mukaan kaikin laillisin keinoin vastustaa ja vähentää. Huumausaineiden käytön dekriminalisointi ei tätä työtä tue.

Huumausaineiden käyttö ja huumausainerikollisuus liittyy poliisin arkeen joka päivä. Poliisin tietoon tulleiden ja poliisin paljastamien huumerikosten määrä on pidemmällä aikaväillä noussut ja huumausaineiden käyttömäärät ovat esimerkiksi jätevesitutkimusten perusteella lisääntyneet.

SISÄ-SUOMEN POLIISILAITOS
Hatanpään valtatie 16, PL 147, 33101 TAMPERE
kirjaamo.sisa-suomi@poliisi.fi
Puh. 0295 440 131, Faksi 0295 411 994

Huumausainerikollisuus on tyypillinen piilorikollisuuden muoto, jolloin vain pieni osa siitä tulee viranomaisten tietoon. Poliisi kohdentaa toimenpiteitään paitsi huumausaineiden maahantuojiin, välittäjiin ja myyjiin myös erityisesti paikallisesti huumeiden katumyyntiin ja nuorille tapahtuvaan myyntiin. Käyttäjiin kohdistuva suora valvonta on vähäisempää, mutta huumausaineiden käytön vaikutukset ja merkitys ilmenevät poliisin joka päiväisen työn - muun ohessa häiriökäyttäytymistilanteiden ja muiden huumausaineliitännäisten rikosten, kuten liikenne- ja omaisuusrikosten - yhteydessä.

Poliisin tietoon tulleiden huumerikosten määrä on laskenut vuoden 2020 jälkeen, mutta toisaalta alle 20-vuotiaiden nuorten osalta huumausaineen käyttörikokset ovat nousseet. Uusintarikollisuus on huumausaineisiin liittyen yleistä, mikä viittaa tähän rikollisuuden alaan liittyvään ongelmakäyttöön. Edellä mainittu ei poliisin käsityksen mukaan osaltaan puolla minkäänlaista huumausaineisiin liittyvää dekriminalisointia tai muuta yhteiskunnallisesti hyväksyttävien käyttömahdollisuuksien lisäämistä, päinvastoin.

On huomattava, että huumausaineiden ongelmakäyttöön liittyen kriminalisointi on ainoastaan yksi keino yhteiskunnan oikeusjärjestelmää huumausaineiden käytön vähentämiseksi ja siihen puuttumiseksi. Poliisi on muun ohessa ohjeistuksellaan suunnannut omaa toimintaansa huumausaineiden käytön ennalta estämiseen ja toimenpiteiden porrastamiseen sanktioiden sijaan. Keskeisellä sijalla on yhteistoiminta muiden viranomaisten kanssa. Edelleen ensikertalaista huumausaineiden käyttäjää ei lähtökohtaisesti sakoteta, vaan keskeiselle sijalle asettuu hoitoon ohjaaminen. Alle 18-vuotiaiden kohdalla järjestetään puhuttelutilaisuus, jossa nuorelle tuodaan esille selkeä rikosoikeudellinen moite teosta sekä tarjotaan mahdollisuus sosiaali ja terveydenhuollon toimenpiteille sekä tuelle päihteettömyyteen. Esitutkintalaki mahdollistaa antaa tällaisessa tilanteessa esitutkintalain mukaisen huomautuksen. Myös toimenpiteistä luopuminen on mahdollista, jos käyttötilanne on ollut vähäinen ja syyte voidaan jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta ja, jos rikoksesta epäilty on hakeutunut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon. Edellä mainitut prosessit ovat poliisin näkemyksen mukaan hyviä ja tehokkaita laittomaan toimintaan puuttumisen muotoja ja voivat huumausaineen käytön lopettamisen kannalta johtaa yksilön kannalta parempaan lopputulokseen ankaramman seurauksen sijaan unohtamatta kuitenkaan sitä, että huumausaineen käyttö on selvästi lainvastaista toimintaa ja, että viranomaiset myös puuttuvat siihen.

Poliisin näkemyksen mukaan on siis ehdottoman tärkeää, että huumausaineiden käyttäminen on myös rikos aina ja kaikissa tilanteissa, koska se mahdollistaa poliisin puuttumisen muun ohessa käytön jatkuessa ja edellä mainittujen toimien ollessa tehottomia. Käytön kriminalisointi mahdollistaa osaltaan selvittää vakavampia rikoksia ja esimerkiksi huumausaineiden välittämistä lapsille ja nuorille.

Yleisellä tasolla todetaan, että voimassa oleva lainsäädäntö ei mahdollista perustaa huumeiden käyttöhuoneita niin, etteikö menettely olisi rikosoikeudellisesti sanktioitua. Huumausaineen käyttörikos ja kaikenlainen

huumausaineiden käsittely on säädetty laajalti rangaistavaksi rikoslain 50 luvussa. Myös yritys-, valmistelu- ja edistämisvaiheet ovat rangaistavia ja huumausainerikoksiin soveltuu myös yleiset avunantoa ja yllytystä koskevat rikoslain osallisuusäännökset. On huomioitava, että myös oikeushenkilön rangaistusvastuuta sovelletaan huumausainerikollisuudessa

Edellä mainittu huomioiden poliisi näkee ongelmalliseksi muun ohessa sen, miten lainsäädännöllisesti käyttöhuoneisiin liittyvä huumausaineen dekriminalisointi voitaisiin tarkkarajaisesti määritellä. On huomioitava, että huumausaineeksi luokitellut aineen taustalla on aina kyse vähintään huumausainerikoksesta, jollei sen törkeästä tekomuodosta. Joku tai jotkin ovat tuoneet maahan, valmistaneet ja / tai myyneet käyttäjällä olevan huumausaineen. Poliisilla on tällaisessa tilanteessa ehdoton kirjaamisvelvollisuus tietoonsa tulleesta rikosepäilystä ja lähtökohtainen esitutkintapakko. On vaikeasti hahmotettavissa, mihin kohtaa huumausainerikoksen prosessin etenemistä dekriminalisointi sijoitetaan, kuinka sitä tulkitaan ja mitkä ovat toimivaltuuksien ja esimerkiksi näytön hankkimisen mahdollisuuden rajat käytännössä. Puhumattakaan siitä, kuinka esimerkiksi poliisin toimivaltuudet ja tehtävät huumausaineiden dekriminalisoidusta käytöstä käyttöhuoneissa rajataan. Selvänä voidaan pitää, että aloitteen tilanteessa tulkintaongelmat ja poliisin tehtävämäärät käyttöhuoneissa ja niiden lähettyvillä lisääntyvät.

## 3 Lausunto

Yleistä kohdassa lausutun lisäksi Sisä-Suomen poliisilaitos lausuu asiassa lisäksi seuraavaa:

### 3.1 Käyttöhuoneiden vaikutukset lähiympäristöön

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa, että mahdollisessa käyttöhuoneiden perustamistilanteessa tulee huomioita poliisille aiheutuvien tulkintaongelmien ja lisääntyvän työmäärän lisäksi myös korostuneesti ne vaikutukset, mitkä käyttöhuoneet epäilemättä aiheuttavat erityisesti niiden lähiympäristölle. On pidettävä selvänä, että huumausaineiden käyttäjien pistemäinen lisääntyminen käyttöhuoneiden läheisyydessä lisää yleisen järjestykseen ja turvallisuuteen vaikuttavia lieveilmiöitä negatiivisella tavalla. Huolena on, että yleinen järjestys ja turvallisuus vaarantuu paitsi huumausaineiden käyttäjien jatkuvana läsnäolona käyttöhuoneiden läheisyydessä, myös huumausaineisiin liittyvänä muuna toimintana, kuten huumausaineiden luovutuksina, myynteinä sekä päihtyneiden henkilöiden läsnäolona sekä aggressiivisena käytöksenä. Edellä mainittu vaikuttaa välittömästi ja suoraan paitsi huumausaineisiin liittyvien henkilöiden väliseen toimintaan, myös käyttöhuoneiden henkilökuntaan sekä käyttöhuoneiden lähettyvillä asuviin, oleskeleviin tai muutoin lähistöllä kulkeviin kansalaisiin.

Poliisi ei voi resurssoida jatkuvaa läsnäoloa käyttöhuoneiden lähistöllä, vaan lähtökohtaisesti yleisen järjestyksen ja turvallisuuden huolehtiminen tulee vastuuttaa käyttöhuonetoimijoille niin käyttöhuoneissa kuin niiden

välittömillä lähialueilla. Edellä mainittu puolestaan voi johtaa useisiin toimivaltuusongelmiin ja / tai yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen vaikuttavien negatiivisten vaikutusten siirtymiseen hieman kauemmaksi käyttöhuoneista. Sisä-Suomen poliisilaitoksen osalta korostetaan yleisellä tasolla sitä, ettei käyttöhuoneiden tarpeellisuutta objektiivisesti arvioiden lopputulos saa tai voi olla se, että kansalaisten ylivoimaisen enemmistön tulisi yhä enemmän taipua vähemmistön laatimiin ja edellyttämiin kohtuuttomiin reunaehtoihin.

Edellä mainittuun huoleen liittyen Sisä-Suomen poliisilaitos tuo esiin myös muut todennäköiset välilliset negatiiviset vaikutukset käyttöhuoneiden välittömään läheisyyteen. On pidettä esimerkiksi ilmeisenä, että käyttöhuoneen kanssa samalle alueelle sijoittuvan asunto-osakeyhtiön osakkeen, kiinteistön tai muun kohteen arvo laskee ja niiden houkuttelevuus sekä käytettävyys vähenee ainakin pidemmällä aikavälillä. Tästä näkökulmasta Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa, että mikäli käyttöhuoneita perustettaisiin, on niiden sijoitteluun alueellisesti ja paikallisesti kiinnitettävä erityistä huomiota. Ehdoton lähtökohta tulee olla se, ettei huumeidenkäyttäjät voi tai saa määritellä jonkun asuinalueen turvallisuustilannetta. Samanaikaisesti on selvää, etteivät viranomaisten resurssit riitä olemassa olevin varoin jatkuvaan käyttöhuoneiden tai niiden lähialueiden valvontaan ja turvaamiseen.

Sisä-Suomen poliisilaitos korostaakin, että erityisesti käyttöhuoneiden sijaintia selvitettäessä alueellisten ja paikallisten viranomaisten (poliisi, rikosseuraamuslaitos, sosiaalitoimi, kaupunkisuunnittelu jne.) sekä muiden keskeisten toimijoiden (päihdeklinikat ja muut palveluiden tarjoajat sekä vapaaehtoistoimijat, asukasyhdistykset jne.) mukaanotto käytännön suunnitteluun ennen päätöksentekoa on ensiarvoisen tärkeää negatiivisten vaikutusten arvioimiseksi ja minimoimiseksi. Myös tehokkaasta ja jatkuvasta tiedottamisesta ja viestinnästä kansalaisille ja käyttöhuoneiden asiakkaille tulee huolehtia erityisesti turvallisuuden tunteen ylläpitämiseksi.

Käyttöhuoneiden perustaminen ja niiden käyttö ei saa aiheuttaa missään olosuhteissa vähäistä suurempia vaikutuksia yhteiskunnan häiriöttömälle toiminnalle, saati yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. On selvää, että jo pelkkä tietoisuus käyttöhuoneista ja luvallisesta huumeiden käytöstä on omiaan lisäämään laajemminkin huumeita käyttämättömien kansalaisten turvallisuuden tunteen rapautumista.

Käytännön esimerkkinä todettakoon, että Amsterdamissa on Sisä-Suomen poliisin käsityksen mukaan päädytty siirtämään paikalliset kahvihuoneet eli kannabismyymälät pois vilkkaimmalta turistialueelta häiriöiden vuoksi. Mikäli Suomessa siis vastoin poliisin lähtökohtaista kantaa päädyttäisiin käyttöhuoneiden kokeiluun, tulee ongelmien välttämiseksi kaikkineen keskittyä korostuneesti paitsi käyttöhuoneiden sijaintiin, myös niiden toiminnan ja resursoinnin huolelliseen ja riittävään suunnitteluun ennen varsinaista käyttöönottoa.

### 3.2 Käyttöhuonetilat

Sisä-Suomen poliisilaitoksen puolesta todetaan, ettei se näe eroa sillä, olisivatko ehdotetut käyttöhuonetilat hyvinvointialueiden vai valtion omistuksessa. Sijoittaminen hyvinvointialueiden tiloihin tuntuisi olemassa olevan tiedon perusteella epäloogiselta huomioiden muun ohessa tiedossa oleva hyvinvointialueiden resurssipula. Edelleen todetaan epätodennäköiseksi, että mainittuja tiloja voitaisiin sijoittaa myöskään valtion tiloihin jo pelkästään turvallisuusnäkökohdat huomioiden. Kaikkineen valittavien tilojen osalta kiinnitetään huomioita edellä mainittuihin seikkoihin käyttöhuoneiden ja niiden aiheuttamien lieveilmiöiden hallitsemiseksi. Paitsi, että itse käyttöhuoneiden toiminnassa korostuvat sosiaali- ja terveyspuolen ammattitaidon vaateet, niissä ja niiden välittömässä läheisyydessä korostuvat myös turvallisuuden ammattilaisilta edellytettävät vaatimukset. Se, kuinka nämä vaateet käytännössä toteutettaisiin, tulisi olemaan erittäin suuri haaste.

### 3.3 Käyttöhuoneiden funktiosta

Sisä-Suomen poliisi toteaa, että saadun tiedon ja käsityksen mukaan maailmalla käyttöhuoneet on tarkoitettu lähinnä estämään yliannostustilanteita ja estämään esimerkiksi vakavien verisairauksien, kuten HIV:n leviämistä. Käyttöhuoneita valvoo pääasiassa terveydenhuollon ammattilainen. On huomioitava, että käyttöhuoneet ja kannabiksen laillistaminen kytketään Suomessa usein keskusteluissa toisiinsa. Käyttöhuoneet eivät ole kuitenkaan tarkoitettu tähän maailmalla, toisin kuin nyt ehdotuksesta on ymmärrettävissä. Edellä mainittu ja aloitteen mahdolliset muihin motiiveihin liittyvät seikat on siten kaikkien tärkeä ymmärtää riittävän kokonaiskuvan saamiseksi.

Jokainen huumekuolema on turha ja niitä pitäisi pyrkiä vähentämään. Kuitenkin Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa käytännön kokemukseen liittyvänä käsityksenään, että yliannostustilanteet maailmalla liittyvät pääasiassa heroiinin tai muiden opioidien käyttöön. Mainittujen päihteiden käyttö suhteessa huumekuolemiin ei Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan voida pitää kansallisena päihdeongelmana Suomessa. Sen sijaan Suomessa huumekuolemat liittyvät pääsääntöisesti useiden päihteiden sekakäyttöön, joita käyttöhuoneilla ei poliisin arvion mukaan voitaisi merkittävästi estää. Tällainen päihdekäyttö keskittyy ja tulee keskittymään myös jatkossa pääasiassa huumaisaineiden käyttäjien koteihin ja muihin epävirallisiin kohtaamispaikkoihin, ei viranomaisten tai muiden julkisten palveluntarjoajien tiloihin.

*Käyttöhuoneiden kehityssuunnasta maailmalla*

Sisä-Suomen poliisilaitos kiinnittää huomiota siihen, että käyttöhuoneiden ja dekriminalisoidun huumausaineiden käytön lisäämisen sijaan, useissa maisssa ollaan paremminkin kiristämässä ja palauttamassa takaisin omaan käyttöön hallussa pidetyn huumausaineen rangaistavuutta. Esimerkkinä mainittakoon USA:n eräät osavaltiot, joissa käytön vapauttamisesta on seurannut merkittävien terveyshaittojen ja huumekuolemien merkittävä kasvu.

Uutistietojen mukaan myös muun muassa Tanska on kiristämässä huumausainepolitiikkaansa.

3.4 Sisä-Suomen poliisin ensisijainen kanta huumekäytön ongelmiin puuttumiseksi

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa, että jo edellä todetut terveyden huoltoon kohdistuneet ja kohdistuvat säästötoimet eivät ainakaan vapauta resurssia aloitteen mukaiseen käyttöhuonetarkoitukseen, päinvastoin. Nykyinen hoitoonohjaus ja siihen pääsy on usein vaikeaa. Epäilemättä kysymys on resurssien puutteesta. Tilanne ei näytä valoisalta myöskään tulevaisuudessa olemassa oleva valtion talouden tilanne ja suunnitellut leikkaustoimet huomioiden.

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa lopuksi kantanaan, että uusien käyttöhuoneiden kehittämisen ja huumausaineiden käytön dekriminalisoinnin sekä niistä aiheutuvien todennäköisten lisäkustannusvaikutusten sijaan, kustannustehokkaampana ja tarpeellisempana keinona vaikuttaa huumausaineongelmaan on pidettävä panostamista jo olemassa oleviin hyviksi todettuihin yhteiskunnan toimintoihin ja palveluihin. Sisä-Suomen poliisilaitos kannattaa aloitteen sijaan käytettävissä olevien ja mahdollisten lisäresurssien entistä tehokkaampaa kohdentamista päihdekuntoutuspalveluihin ja muuhun ennaltaehkäisevään työhön sekä hoitoon pääsyyn.

Apulaispoliisipäällikkö Antero Rytkölä

Automaattisesti päivittyvä allekirjoitusfraasi. Älä poista tätä kenttää, jos allekirjoitat asiakirjan sähköisesti.

Liitteet -

Jakelu Eduskunnan lakivaliokunta

Tiedoksi Poliisihallitus/ esikunta